

55. М.Верт. Вказана праця. – С. 246.
56. Маріо Соус. Вказана праця..
57. Медведев Рой. Наш иск Сталину // Московские новости. – 1988. - № 48. – 27 ноября.
58. Размышления по поводу двух гражданских войн: Интервью А.И.Солженицына испанскому телевидению в 1976 г. // Комсомольская правда. – 1991. – 4 июня.
59. Урланис Б. Войны и народонаселение Европы. – М., 1960. – С. 344-345.
60. Кожин В.В. Россия. Век XX (1901-1939). Опыт беспристрастного исследования. – М.: Изд-во ЭКСМО-ПРЕСС, 2002. – С. 208.
61. Земсков В.Н. ГУЛАГ: историко-социологический аспект // Социологические исследования. – 1991. - № 6; См. также: <http://www.trudoros.narod.ru/teor/repress.html>
62. Тайны Сталина. <http://old.kre.ru/rating/analytcs/stalin/1923>
63. Маріо Соус. Вказана праця. – С. 79.

РЕЗЮМЕ

ЗА КУЛИСАМИ « СЕКРЕТНОГО » ДОКЛАДА Н.С. ХРУЩЁВА

Сурнин В.Б. (Ужгород)

Статья посвящена вопросу «сталинских репрессий». Опираясь на «секретный доклад» Хрущёва на XX съезде, автор подробно рассмотрел его аргументацию и приведённые цифры. Как выяснилось, они далеки от истины. И это позволяет по-другому посмотреть на советскую эпоху 1930-х годов.

Ключевые слова: XX съезд КПСС, «секретный доклад», массовые репрессии, «заколот военных», ГУЛАГ.

SUMMARY

BEHIND THE SCENES OF "SECRET LECTURE" OF HRYSHEV N.S.

V Surnin (Uzhhorod)

This article is devote to the question of "Stalin's repressions". Rely on "secret lecture" of Hryshev N.S. on XX th congress author in detail consider his argumentation and quote figures. As was found out they are far from truth. And this compel to look on soviet period of 30-iesh in different.

Key words: XXth meeting KPRS (CPSU), "secret report", mass repressions, "military rebellion", HULAG.

94(437.1/2) «1993-1999»:316.422

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ 1993-1999 рр.

Корсак Р. В. (Ужгород)

Початком становлення сучасної Чеської Республіки слід вважати 13 грудня 1992 р., коли Чеська Національна Рада схвалила Конституцію країни. З 1 січня 1993 р. ЧР офіційно виступає на міжнародній арені як незалежна держава. Того ж дня було започатковано дипломатичні відносини між Україною і Чеською Республікою. Нова держава в центрі Європи має територію 78864 тис. кв. км. і населення 10,4 млн. осіб, з них понад 81% – чехи [1].

Нова держава одержала у спадок від ЧСФР парламент, який був обраний у червні 1992 р. Після виборів блок Громадянської демократичної партії (ГДП) і Громадянського демократичного альянсу (ГДА), зберігши більшість у національній Раді ЧР, повели країну по поглибленню економічних і політичних реформ. Національна Рада Чехії вже 21 січня 1993 р. обрала президентом В. Гавела, а головою уряду залишився В. Клаус. Але ЧР ще не мала верхньої палати парламенту – сенату. Вибори до Сенату відбулись аж у 1996 р. 21 травня 1993 р. пар-

ламент Чехії пролонгував Закон про люстрації, яким заборонялось колишнім діячам КПЧ та співробітникам спецслужб займати посади в державних органах влади на період до 2000 р. [2].

Ще на початку трансформаційних процесів у ЧСФР було визначено євроінтеграційний курс держави. У червні 1993 р. на сесії Європейської Ради в Копенгагені було вироблено критерії для вступу до ЄС східноєвропейських країн. Щоб виконати їх уряд В. Клауса пішов шляхом створення міцної правої ГДП, яка мала забезпечити в парламенті прийняття необхідного законодавства, зібрав групу реформаторів з працівників центрального банку, науковців інституту економіки та прогнозування. Він не визнавав поєднання ринкових і планових економічних відносин, вважав приватну власність за каталізатор економічного зростання, а найкращою соціальною політикою – надійну економіку [3, 4].

У період між виборами 1992-1996 рр.

уряд В. Клауса мав широкий простір для політичних маневрів з тим, щоб послабити позиції своїх політичних суперників і критиків. На виборах 31.05 – 1.06.1996 р. в нижню палату парламенту ГДП перемогла, одержавши 29,62 % голосів і 68 депутатських місць. Досягши домовленостей з Чеською соціал-демократичною партією (ЧСДП), В. Клаус сформував уряд меншості, який працював до листопада 1997 р. [4,5].

Падіння уряду В. Клауса формально було пов'язане з відставкою 23 жовтня 1997 р. кількох міністрів з керівництва ГДП, які звинуватили прем'єра в підкилимних призначеннях членів уряду, а потім потребували відставки уряду. 30 листопада 1997 р. уряд В. Клауса пішов у відставку [6]. Відставка уряду В. Клауса була викликана не лише невдоволеністю реформами, економічними злочинами, „фінансовими пірамідами”, а й помітними ознаками наступаючої економічної кризи. Вже 2 січня 1998 р. було оголошено склад нового уряду ЧР на чолі з політично нейтральним Й. Тошовським. Президент В. Гавел призначив дострокові парламентські вибори на червень 1998 р. На виборах 19-20 червня 1998 р. в нижню палату парламенту ЧСДП одержала 32 % голосів і 74 депутатські мандати, ГДП – 27,7 % голосів і 63 депутатські мандати. Президент доручив сформувати уряд лідеру ЧСДП М.Земану. 5 листопада 1998 р. М.Земан і В.Клаус домовились про створення соціал-демократичного уряду меншості. Внаслідок політичного компромісу було підписано „Толерантний договір”, за яким уряд ЧСДП зобов'язувався і далі проводити курс реформ, а ГДП – підтримувати урядові законопроекти у парламенті, спікером якого став В. Клаус [7,8,9]. В. Гавел дав негативну оцінку названому договору, бо вважав, що він несе в собі загрозу суспільству шляхом узурпації влади [10].

Розвиток і хід політичних процесів протягом 1993-1999 рр. однозначно засвідчив, що Чехія перетворилась на демократичну державу з стабільною політичною системою, в якій зміна влади відбувається конституційними шляхом. Оцінюючи політичний розвиток країни, Європейська комісія у своєму щорічному звіті за 2000 р. відзначила, що ЧР успішно виконує політичні критерії вступу до Євросоюзу [11].

Протягом 1993-1999 рр. в Чехії здійснювались також глибокі економічні реформи, які змінили соціально-економічний устрій країни. У ході реформ було: запроваджено жорстку фінансову дисципліну, що не допускала погашення бюджетного дефіциту емісією грошової маси; лібералізовано ціни; у 1993 р. ухвалено нове податкове законодавство, яке значно посилило місцеві бюджети; реформовано валютну систему, а в 1995 р. запроваджено конвертованість чеської крони; відрегульовано до-

ходи населення і т. ін. [12].

Найважливішим реформаторським кроком урядів В.Клауса була „купонова” приватизація, що здійснювалась протягом 1991-1997 рр. У ході її проведення безплатно у приватну власність було передано 83,57% державного майна, в тому числі 65,82% „купоною” приватизацією. Так звана друга хвиля приватизації пройшла у 1993-1994 рр., коли 6 мільйонів чехів вклали свої купони безпосередньо на підприємства або в приватизаційні фонди, а 2 млн. – продали свої купони. З метою створення вітчизняного власника уряд домігся законодавчого обмеження участі іноземного капіталу в приватизації. У ході її проведення в Чехії склалось значне число дрібних і середніх власників [13].

У приватизації взяли участь також іноземні інвестори. Найуспішнішою з них була приватизація концерну „Шкода-авто”, 70% акцій якого заволодів німецький концерн „Фольксваген”, який швидко здійснив оздоровлення „Шкода-авто”, і забезпечив вихід його продукції на світові ринки. У результаті здійснення „великої приватизації” вже в 1994 р. було зупинено спад виробництва та погіршення економічних показників. Вартість ВВП за 1994 р. зросла на 2,7%, а середньорічні темпи приросту ВВП у 1995 р. склали 6,4%, у 1996 – 4,8% [14]. Але вже з другої половини 1996 р. почали проявлятися негативні тенденції в економіці Чехії – спад виробництва, випереджаюче продуктивність праці зростання заробітної плати, зростання безробіття, яке на початок року складало 3,5%, а на кінець року – 9,2% працездатного населення [15]. Почався спад виробництва ВВП у 1997 р. на -1,0 %, у 1998 р. на -2,2 %, у 1998 р. на -0,8 % . Вартість ВВП на одну людину в 1999 р. складала 10451 євро, що менше ніж в Угорщині (12453 євро), Хорватії (12996 євро), Словенії (24331 євро), розвинутих країнах Європи (53673 євро), але значно більше ніж у Росії (3058 євро) та Україні (1362 євро) [16,17]. З дотеперішніми темпами реформування економіки та її розвитку Україна 50% сучасного європейського виробництва ВВП на одну людину зможе досягти десь у 2036-2037 рр.

У свою чергу це позначилось на дефіциті платіжного балансу, який на кінець 1996 р. склав 7,4% ВВП. Як наслідок зростання зовнішнього боргу з 9,6 млрд. дол. США у 1993 р. до 21,2 млрд. дол. США у 1996 р. В Чехії розпочалась фінансово-економічна криза [18].

З метою фінансово-економічного оздоровлення народного господарства, уряд В. Клауса у квітні 1997 р. прийняв першу стабілізаційну програму, а в травні – другу, якою було узгоджено дії уряду і Чеського національного банку (ЧНБ) [19,20]. Перша стабілізаційна програма не дала бажаного результату. Другою стабілізаційною програмою

було проведено заходи по зміцненню валютної системи. У результаті прийнятих заходів вдалося пом'якшити незбалансованість чеської економіки [21,22].

Загальні економічні труднощі позначились і на чеській промисловості, яка в 1998 р. досягла лише 70 % рівня 1990 р. Це викликало зниження ВВП, дефіцит державного бюджету, зростання внутрішньої і зовнішньої заборгованості, що у 1999 р. складало 4 % ВВП [1, 608]. Складна соціально-економічна ситуація в країні загострила протиріччя в правоцентристській урядовій коаліції. Криза розпочалась в рядах ГДП у жовтні, а в грудні 1997 р. уряд В. Клауса пішов у відставку [23].

Подальші стабілізаційні заходи і виведення країни з фінансово-економічної кризи проводилось вже соціал-демократичним урядом М.Земана. Його уряд розпочав свою діяльність з інвентаризації країни. У результаті її проведення з'ясувалось, що „купонова” приватизація передала більшість підприємств фондам, які насправді були банками, а банки належали державі. Отже, в Чехії, на його думку, збереглась нова форма державної власності, яку він назвав „банківським соціалізмом”. Щоб змінити ситуацію, уряд М.Земана почав підготовку приватизації 4 найбільших банків країни. Новий уряд намагався поліпшити справи в економіці законодавчим обмеженням банків у володінні нефінансовими об'єктами, програмами оздоровлення великих підприємств, створенням сприятливих умов для вітчизняних інвесторів, залученням іноземних інвестицій [24].

Таким чином, упродовж 1993-1999 рр. відбулись кардинальні зміни в економіці Чехії. У результаті проведення реформ на кінець 1999 р. приватна власність в країні домінувала, в ній вироблялось 80 % ВВП, виросла конкурентоспроможність чеської економіки. Це підтверджують загальні обсяги зовнішньоторгового обміну Чехії з країнами ЄС, що виросли з 32% у 1989 р. до 70% у 1999 р. загального зовнішнього торгового обігу країни. Чеська економіка стала привабливою для інвестицій. Якщо в економіку країни до 1988 р. включно було залучено всього 23,1 млрд. дол. США, то лише у 1999 р. прямі іноземні інвестиції склали 5,1 млрд. дол. США. Із них 2/3 приходилось на країни Євросоюзу, а 16 % – на США [25,26].

Першочерговими завданнями економічної і зовнішньої політики Чехії протягом 1993-1999 рр. були інтеграційні процеси в економічні і військово-політичні структури Євросоюзу. Цей курс був визначений ще в 1991 р., коли ЧСФР налагодила перші контакти з ЄС і НАТО, стала членом Вишеградського блоку. Ідея блоку була реалізована восени 1991 р. Країни Вишеградського блоку – ЧСФР (Чехія, Словаччина), Польща і Угорщина скоординували свою зовнішню

політику, домоглися розпуску РЕВ, розробили моделі політичної і економічної перебудови країн, налагодили між собою стосунки в політичній, економічній, соціальній, законодавчій і культурній сферах [27,28].

Країни Вишеградського блоку з метою розширення торговельних взаємозв'язків та свого просування до економічних структур Євросоюзу 4 березня 1993 р. ратифікували Угоду про створення Центральноєвропейської Асоціації Вільної Торгівлі (ЦЕАВТ – СЕФТА). Перші наслідки функціонування Асоціації дали приріст торгівлі між її членами на 60%. Такий показник був спричинений тим, що у попередні роки торговельно-економічні зв'язки між країнами Асоціації були дуже низькими. Чехія активно включилася у роботу Асоціації лише після пониження у 1994 р. митних платежів на 40% на 80% промислових виробів та розширення режиму безмитної торгівлі на 50% товарної номенклатури імпорту. А з 1 січня 1997 р. країни Асоціації майже повністю зняли митні бар'єри на імпорт промислової продукції [29,30,31].

Чехія активізувала свої зусилля на інтеграції у військово-політичні та економічні структури об'єднаної Європи. Після офіційного розпуску 5 лютого 1991 р. Організації Варшавського Договору (ОВД), спочатку ЧСФР, а згодом Чехія, домогалась свого прийняття до НАТО. У складі ОВД ЧСФР на будівництво військових об'єктів витратила понад 208 млн. крон чеських (Кч.) і понад 226 млн. Кч. ЧСФР витрачала на транспортні перевезення [32].

Упродовж 1990-1992 рр. між ЧСФР, а з січня 1993 р. між Чехією і НАТО підтримувались різноманітні контакти. Вже 10-11 січня 1994 р. НАТО ухвалило Програму „Партнерство заради миру”, 10 березня 1994 р. Чехія приєдналась до названої програми, а 8 липня того ж року Чехія разом з Польщею і Угорщиною були запрошені розпочати переговори про вступ до НАТО. Пізніше, в 1997 р. Чехія разом з Польщею і Угорщиною вже були запрошені до вступу в НАТО та до Євросоюзу [33,34,35]. 16 березня 1999 р. Чехія офіційно стала членом НАТО. А на Вашингтонському саміті НАТО 23-24 квітня 1999 р. Чехія вперше брала участь як повноправний член Альянсу [36,37]. У зв'язку з цим найбільше турбот у чеських політиків викликала доля національного ВПК, який у 80-ті – на початку 90-х рр. ХХ ст. вів широку торгівлю зброєю. Навіть у 1995 р. зброєю торгувало 48 чеських суб'єктів, яким було видано 441 ліцензію на експорт і 281 – на імпорт озброєнь. Дискутувалось питання чи буде мати чеський ВПК хоч якогось перспективного розвитку, чи його поглине ВПК країн НАТО [38].

У середині країни велась широка роз'яснювальна робота про мету і завдання

НАТО. У пресі було оприлюднено аж 16 пунктів необхідності вступу країни до НАТО. Серед них називались такі: нейтралітет призвів би до ізоляції країни, бути нейтральним – значить бути нестабільним, залежним від нестабільної Росії; членство в Альянсі – гарантія безпеки і суверенітету країни, недоторканості її кордонів, стабільного демократичного її розвитку і т.п. [39]. Чеські політики і аналітики постійно наголошували, що членство в НАТО залучає країну до захисту цінностей, витворених європейськими етносами, в тому числі чехами, упродовж століть, включає країну в процеси постійної співпраці у сфері міжнародної політики, економіки, культури і науки; наближує країну до Євросоюзу і т. ін. [40]. Заслугує на увагу той факт, що чеські політичні діячі правих і лівих партій, визнаючи за необхідне узгоджувати свої внутрішню і зовнішню політику з НАТО, підкреслювали, що Чехія повинна враховувати договори НАТО з Україною та договори між Україною і Чехією, розвивати українсько-чеське міждержавне співробітництво [41,42].

Отже, в 1999р. закінчився перший етап євроінтеграційних устремлінь Чехії. Вступом до НАТО не обмежились євроінтеграційні процеси Чехії. Паралельно з вступом до Альянсу Чехія успішно розвивала свої відносини з Євросоюзом. Закінчення першого етапу євроінтеграції Чехії спільний документ Європейської комісії і уряду ЧР з кінця 1999 р. відзначав, що подальшими пріоритетами економічної і політичної стратегії Чехії у найближчі роки будуть: зміцнення фінансового сектора; посилення підтримки малого і середнього підприємства, на розвиток якого вже в 1999 р. було виділено 1,5 млрд. Чк (386 млн. дол. США); гармонізація законодавчої бази Чехії з правовими нормами Євросоюзу[43]. Заявлені завдання засвідчили, що для Чехії з 2000 р. починається другий етап євроінтеграції – вступ до Євросоюзу.

Шлях Чехії до Євросоюзу був непростим. Вже 4 жовтня 1993 р. Євросоюз ратифікував нову угоду з Чехією, так звану Європейську

угоду, яка включала вимоги лібералізації торгівлі, заохочення економічної і технічної кооперації, розвитку нових індустріальних галузей, розгортання політичного діалогу між Євросоюзом і Чехією, налагодження культурних контактів і т. ін. У червні 1993 р. Європейська Рада прийняла рішення, що асоційовані члени при бажанні можуть стати членами Євросоюзу. У 1993 р. почався перший етап реалізації Чехією положень Асоціативної (Європейської) Угоди з Євросоюзом. Він тривав до 1998 р. За цей час в Чехії було проведено глибокі ринкові реформи та максимально лібералізовано зовнішньоекономічні зв'язки. Загальним позитивом для чеської економіки 1993-1998 рр. було те, що вона переорієнтувалась на економічне співробітництво із східних країн на країни Євросоюзу. Водночас на Ессенському самміті у 1994 р. Євросоюз запропонував асоційованим членам стратегію інтеграції – Європейські угоди про торговельні пільги і концесії та „Структурний Діалог”, який давав змогу асоційованим членам ознайомитись з інструкціями Євросоюзу та прийняттям рішень у союзі [44].

У листопаді 1994 р. чеський уряд створив урядовий комітет з євроінтеграції, через рік затвердив і опублікував графік вступних дій – „Пріоритети імплементації Білої книги в Чехії”, в якій було виділено 23 сектори економічного і суспільного життя, наведено перелік законів і порядок їх ухвалення, що мали бути в першу чергу адаптовані до законів Євросоюзу [45].

Отже, протягом 1993-1999 рр. успішні трансформаційні процеси в Чехії привели до її членства в НАТО. Крім того, країна зробила кілька важливих кроків у напрямку вступу до Євросоюзу. Серед них виділимо переорієнтацію чеської економіки та торговельно-економічне співробітництво з країнами Євросоюзу, загалом успішну реалізацію Європейської Угоди, безмитний режим для поставок з Чехії до Євросоюзу металів, текстилю і т. ін. Таким чином, у 1999 р. завершився другий етап підготовки Чехії до вступу в Євросоюз.

1. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів: ЛНУ ім. Франка, 2001. – С.606.
2. Задорожнюк Э. Г. Первое десятилетие политической истории Чешской Республики. 1993-2003 гг./ Э. Г. Задорожнюк., Я. В. Шилов // Чехия и Словакия в XX веке. Очерки истории. В двух книгах. Книга 2. – М.: Наука, 2005. – С 332,382.
3. Кіш Є. Геополітичні наслідки інтеграції країн Центральної Європи в Європейський Союз/Є.Кіш // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Вип. 12. – Ужгород: СМТ „Вісник Карпат”, 2005. – с18-24.
4. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: В 3 томах. Том 3: Трансформации 90-х годов. – Часть I. – М.: Наука, 2002. – С.320.
5. Корсак Р.В.Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991-2005рр./Р.В.Корсак.- Ужгород:Гражда,2007.- С.45.
6. Bauer J. Kdo za nás rozhoduje. Pravdivé skutečnosti o zákulisním boji ČSSD a ODS/ J.Bauer.-Praha: Saga, 1998. – 223 s.

7. Інформація про нове керівництво Чеського Уряду та Міністерства промисловості і торгівлі Чеської Республіки // Поточний архів Посольства України в Чеській Республіці Справа № 01–05 /437 від 23.07.1998. – 20 с.
8. Шимов Я.В., „Опозиционный договор” между Чешской социал-демократической партией и Гражданской демократической партией и его роль в новейшей политической истории Чехии (1998-2000 годы)/ Я. В. Шимов // Проблемы славяноведения в трудах молодых ученых. – Вып. первый. – М.: Наука, 2003. – С. 192-194.
9. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів. – С.606.
10. Дорожовец О. В Чехии левые и правые разделили власть/ О. В Дорожовец // День. – 1998. – 15 июля.
11. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: В 3 томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть I. – с.335.
12. Там само. – С.307.
13. Там само.-С.333.
14. Там само. – С.328-329.
15. Nikolski V. Současné postavení české ekonomie/ V. Nikolski // Mezinárodní politika. –1999. – № 4. – S.9-10.
16. Вахненко Т. Товарний експорт України в системі світогосподарських зв'язків/ Т. Вахненко // Економіка України. – 2006. – № 6. – С. 73-84.
17. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: В 3 томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть I. – С.328-329.
18. Корсак Р.В. Названа праця.- С.47.
19. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: В 3 томах. Том Третий. Трансформации 90-х годов. – Часть II. – С.317-319.
20. Jelinek P. Jak dál s českou rozvojovou spoluprací? / P. Jelinek // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – S. 8-10.
21. Задорожнюк Э. Г. Названа праця.- С.332-380.
22. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів. – С.608.
23. Transformace České společnosti. 1989–1995 /Red. Šufarikova V. a K. – Brno, 1996. – S.41-45.
24. Chvojka P. Stabilita, rovnováha a rust / P. Chvojka // Bankovníctví. – 1999. – № 6. – S. 7-9.
25. Bálek A. Vybrané problémy a souvislosti budoucího ekonomického vývoje České Republiky/ A. Bálek // Pohledy. – 1998. – № 2-3. – S. 21.
26. Кіцила Л.Ю. Реалізація курсу Чеської республіки на інтеграцію до Європейського Союзу. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук./ Л.Ю. Кіцила – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – С.15-17
27. Пороги (Прага). – 1995. – № 1–2.- С.4-9.
28. Мельникова І. М. Україна в новому геополітичному устрої Центральної та Південно-Східної Європи (90-ті роки XX століття)/ І. М Мельникова, А.Ю. Мартинов. // Міжнародні зв'язки України: Наукові пошуки і знахідки. – Вип. 10: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. – С. 95-110.
29. Проноза В.В. Співробітництво України з державами Центрально-Східної Європи: регіональний аспект економічної інтеграції (90-ті роки)/ В.В. Проноза, І. М. Сюсько // Україна в європейських міжнародних відносинах Науковий збірник. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1998. – С. 117-139.
30. Had M., Urban L. Evropská společnost. První pilíř Evropské Unie./ M. Had, L. Urban. – Praha: Nadas AEGH, 1997. – s.141-145.
31. Winkler J., Pánek J. Rozšíření CEFTA: malé krůčky, nebo velký skok?/ J. Winkler, J. Pánek // Mezinárodní politika. – 1994. – № 4. – S. 24-28.
32. Hackl M. Jaderne zbraně v ČR již byly/ M. Hackl // Lidové noviny. – 1996. – 30 října.
33. Проноза В.В., Сюсько І. М. Названа праця.- С.117.
34. Kotyk V. Česko – ruské vztahy v kontextu středoevropské politiky Ruska/ V. Kotyk // Mezinárodní vztahy. – 1997. – № 2. – S. 22-30.
35. Pezl K. Česká Republika – člen NATO/ K. Pezl // Mezinárodní politika. – 1999. – № 4. – S. 4-5.
36. Україна і Європа (1990-2000 рр.). Частина 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка /Гол.ред. Мельникова І.М. – К.: Ін-т історії України, 2001. – С.160.
37. Щербакова Ю. А. Чешская Республика и НАТО/ Ю. А. Щербакова // Страны Центральной и Восточной Европы на пороге XXI века. – М.: ИНИОН РАН, 1999. – 164 с.

38. Там само.- С.139.
39. Proč NATO / Sestavil Matějka D. – Praha, 1992. – S.25-51.
40. Корсак Р.В. Названа праця.- С.54.
41. Kotyk V. Vstup České Republiky do NATO – a co dal? V. Kotyk // Mezinárodní politika. – 1994. – №4. – S. 14-17.
42. Nikolski V. Названа праця.- С.9-10.
43. Корсак Р.В. Названа праця.- С.54.
44. Kotyk V. Названа праця. – S. 15.
45. Nad M, Urban L. Названа праця.- S.138-140.

РЕЗЮМЕ

ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ 1993–1999 гг. Корсак Р. В. (Ужгород)

В данной статье рассматривается проблема изменений в экономической ориентации, торговле и экономическо—политических отношениях Чешской республики в период 1993 – 1999 годов и ее сотрудничество с Европейским Союзом.

Ключевые слова: Чешская Республика, трансформационные процессы, евроинтеграционный курс государства, сотрудничество Чешской Республики с Европейским союзом.

SUMMARY

TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN THE CHECK REPUBLIC IN 1993-1999

R. Korsak (Uzhhorod)

The article under consideration deals with the problem of the change of the orientation in economics, trade and economical and political relations in the Czech Republic during 1993-1999 and cooperation with the European Union.

Key words: Czech Republic, transformation processes, the country's Eurointegration tendency, the cooperation of Czech Republic with the European Union.

УДК 339.922+327

ОСОБЛИВОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ ЗА УЧАСТІ УКРАЇНИ

Гарагонич В.В. (Київ)

Вагоме значення для розробки і реалізації стратегії зовнішньої та внутрішньої політики України становить дослідження теорії і практики участі регіонів України у міжрегіональному, транскордонному співробітництві. В інтенсивному розвитку транскордонного співробітництва в Центрально-Східній Європі європейські інституції вбачають ефективне знаряддя превентивної дії зі зняття напруги та попередження можливих конфліктних ситуацій у відносинах між сусідніми державами. Аналіз наукових розробок з цієї проблематики дозволяє зробити кілька висновків. Насамперед, про все ще недостатню кількість і якість комплексних монографічних досліджень з даної тематики. З іншого боку – про наявність значної чисельності публікацій щодо розвитку транскордонного співробітництва і, зокрема, єврорегіонів. У цих дослідженнях виокремлюються роль і значення регіонів у розвитку євроінтеграції, особливості регіональної політики ЄС, проблеми національ-

них меншин у транскордонних взаєминах, аналіз інституційних форм транскордонного співробітництва [13, с. 55].

Опрацювання автором статті значної кількості досліджень з питань єврорегіонів України, вивчення проблематики єврорегіонів у вітчизняній та зарубіжній літературі дає підстави погодитись з Є.Б. Кіш в наступному. По-перше, в лівій частці публікацій вітчизняні дослідники ідеалізують досвід українських єврорегіонів. Спрощено характеризуючи діяльність єврорегіонів України, штучно поєднуючи транскордонну співпрацю міждержавного і міжрегіонального рівнів з благородною метою показу «кращих практик» такої транскордонної співпраці України, це призводить до нівелювання як самої проблематики досліджень, так і закладає непорозуміння суттєвих характеристик дії єврорегіонів.

По-друге, впродовж 2003-2004 років з'являються перші наукові дослідження академічного рівня, в яких не тільки акумулюється